

EXTRA ACTIVITEITEN IN DE KOMENDE TIJD

t/m 23 februari 2019	Elementen in zwart wit in het voorhuis	kerstversiering; later objecten
22 december 2018	Kerstmuziek met twee harpen + dwarsfluit	14.00-16.00 uur alleen entree
09 januari 2019	Winteravond opening	19.00 uur gezelligheid en kaarsjes
15 januari 2019	Lezing over expositie Mode in zwart-wit	Ellen Haeser: vooraf reserveren
24 januari 2019	Winterkostbuffet	Vooraf couvert kopen

EFFE BOMEN

Dick de Jong

En weer is het december... Opnieuw is er een jaar omgevlogen. Opnieuw staat er een nieuwe expositie. Opnieuw een expositie die past bij de tijd van het jaar. Mode in Zwart Wit. Juist in de kersttijd spelen de non-kleuren wit en zwart een belangrijke rol in de feestkleding van zowel de dames als de heren. En ook met de jaarwisseling zijn er officiële gelegenheden waar wit en zwart veel worden gedragen. Maar er is meer dat past bij de tijd van het jaar. Kerstversiering in het museum, een wintertafereel op de plek van de theetuin. En soms voel je ineens dat de winter komt. Een heldere koude middag, of vroeg in de morgen rijp op het land.

ANTIEKE KERSTVERSIERING

Het versieren van een kerstboom door er van alles in te hangen is al een oude traditie. In de huidige tijd zie je in toenemende mate dat hierbij meer aandacht komt voor oude en antieke kerstboomversieringen. Daarover gaat dit artikel.

VERZAMELAAR EGBERT DIKKEN

Egbert Dikken verzamelt sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw oude kerstboomversieringen. Met oud wordt bedoeld van voor 1970. Hij heeft hier een lezing over samengesteld, waarin hij vertelt hoe zijn verzameling tot stand is gekomen en op welke wijze hij begonnen is met het uitzoeken van de geschiedenis rond de kerstversiering. Daaruit het volgende.

We kennen nu hoofdzakelijk de versiering die van glas gemaakt is maar vroeger was dat niet altijd zo. Als glas te kostbaar was maakte men zelf objecten. Algemeen is altijd aangenomen dat in het Thüringerwoud, in het plaatsje Lauscha, het maken van glazen kerstboomversiering als eerste heeft plaats gevonden. Egbert Dikken wilde daar graag meer over weten. Er werden diverse boeken aangeschaft en vanaf die jaren tachtig reisde hij regelmatig naar de voormalige Oostbloklanden om glasblazers te bezoeken en te vernemen hoe onder andere kerstballen werden gemaakt. Zijn kennis van archeologisch glas kwam hem daarbij goed van pas.

PRENTBRIEFKAARTEN

Om de objecten goed te kunnen dateren gebruikte hij in het begin afbeeldingen op onder meer oude prentbriefkaarten en familieafbeeldingen. Alleen die waar fotografisch een kerstboom op afgebeeld was. Door zo'n kaart uit te vergroten kon hij zien in welke tijd er welke soort versiering werd gebruikt. Door oude artikelen over de kerstversiering te lezen werd zijn kennis maar ook zijn collectie steeds groter. Daardoor werd het mogelijk vergelijkingen te doen en kwam hij tot andere conclusies dan die op dat moment gangbaar waren. Vanaf dat moment bleek dat verhalen en dateringen in Duitse en Amerikaanse boeken, maar ook in musea, over kerstversiering aangepast moesten worden.

TENTOONSTELLINGEN

De collectie bestond langzamerhand uit vele duizenden objecten en ook de media kreeg daar lucht van. Kranten, tijdschriften en diverse tv-programma's hebben uitgebreid aandacht besteed aan zijn verzameling. Na wat kleine exposities van zijn collectie werd in 2004 in het Stedelijk Museum van Zwolle voor het eerst in Nederland een overzichtstentoonstelling van versiering uit de verschillende periodes ingericht. In 2012 is de collectie voor het laatst uitgebreid getoond in het Nationaal Tinnen Figuren Museum te Ommen.

Al zijn kennis heeft Egbert Dikken samengevat in drie boeiende boeken 'Kerstversiering uit de oude doos'. In het laatste deel behandelt hij het onderzoek naar het ontstaan van de kerstbal.

Dit artikel is gebaseerd op informatie over een lezing van Egbert Dikken te Zwolle: Oude en antieke Kerstversiering - Gepubliceerd op: 27 november 2015.

OORSPRONG VAN DE KERSTBOOM

VEEL VOORKOMEND EN AL HEEL OUD

De kerstboom, het beroemde symbool van het kerstfeest, wordt in veel huizen in Europa, de Verenigde Staten en andere landen opgezet. Vroeger werd wel gedacht dat het in huis halen van een kerstboom stamde van heidense gebruiken. Maar er bestaat geen bewijs dat de moderne gewoonte om een kerstboom op te zetten een heidense oorsprong heeft.

De Romeinen versierden hun huizen met groen en verlichting. Zij gaven elkaar ook geschenken. Aan het einde van de middeleeuwen plaatsten de Germanen en de Scandinaviërs naaldbomen in of voor hun huizen om hun hoop op de komende lente aan anderen te tonen. Een kerstboom was vooral een symbool voor de vruchtbaarheid. De hedendaagse kerstboom evolueerde uit deze vroege Germaanse tradities.

De Romeinen en de Germanen zagen in bomen een soort goddelijkheid. Het waren belangrijke natuurelementen die zorgden voor de verbinding tussen God en de aardse wereld. Ook werden bomen gezien als een ware levenskracht (vruchtbaarheidselement). Vandaar dat de boom ook wel eens de levensboom werd genoemd.

De Germanen geloofden in boomgeesten. Die geesten hadden bijzondere krachten en zorgden voor goed leven. Steeds vaker ontdekte de Germanen dat er een speciale boom was die eigenlijk altijd groen blijft: de den. Alle andere bomen werden dor en verloren hun bladeren.

Om de boomgeesten gunstig te stemmen, te zorgen dat deze snel weer terug zouden keren en vruchtbaarheid zouden brengen besloot men de kale bomen te gaan versieren met allerlei zaken om zo de boomgeesten weer terug te lokken. Dit werd gedaan door appels, slingers en zelfs met goud en zilver. Later werden er ook versieringen in gehangen in de vorm van sterren en de maan en werden er ook soms offers gebracht. Dit laatste wordt vaak vergeleken met de cadeautjes die nu gegeven worden.

DOOR DE EEUWEN HEEN

In Europa kunnen we deze hedendaagse gewoonte terugvoeren tot het Duitsland van de zestiende eeuw. Een kerkelijk verslag vermeldt al in 1539 dat er in de Kathedraal van Straatsburg een kerstboom werd opgezet. In de daaropvolgende eeuw werden ook in - deftige - woningen kerstbomen geplaatst. In de Verenigde Staten speelde de kerstboom een belangrijke rol in de overwinning van George Washington op de Duitse Hessen in 1776. De Hessen waren uitzinnig omdat zij het gevoel hadden dat ze aan de winnende hand waren in de strijd tegen Washingtons troepen.

De oorlog werd in het kerstseizoen gestreden en dit was voor de Duitsers een tijd van goed voedsel, liederen en versierde bomen. Door hun drukke bezigheden ter voorbereiding op de kerstviering schonken zij weinig aandacht aan hun militaire plichten. Daardoor werden de Duitse Hessen een gemakkelijke prooi voor George Washington. Zijn troepen wisten het kamp van de Hessen binnen te dringen en de slecht voorbereide vijand te verslaan.

In de negentiende eeuw verspreidde het gebruik zich over heel Europa, zelfs tot in Rusland. Ook de bekende cadeautjes rond de boom waren in deze tijd al in gebruik.

OUDE SYMBOLIEK

Het 'Réveil', een opleving van het Christelijke denken in de negentiende eeuw, speelde een belangrijke rol bij de introductie van de kerstboom in Nederland. In die tijd werden veel zondagscholen opgericht, waardoor de kerstboom ook onder de minder bedeelde burgers zijn intrede kon maken. Veel Christenen zagen de kerstboom als een symbool van het licht. Desondanks is er vanuit Christelijke kerken veel weerstand tegen de kerstboom geweest, omdat hij de aandacht zou afleiden van de werkelijke reden voor het feest: de geboorte van Jezus.

Ook veel Amerikanen vonden de boom aanvankelijk een rariteit die niet tijdens het kerstfeest zou moeten worden vertoond, vanwege de vermeende heidense oorsprong ervan. De zogenaamde Puriteinen in New England zagen Kerstmis als een heilig feest en dat leidde tot pogingen van hun gouverneur William Bradford om deze heidense traditie van de versierde bomen uit te bannen. Maar aan het begin van de twintigste eeuw was de kerstboom al in de hele wereld uitgegroeid tot een populaire traditie en met trots worden de fonkelende bomen met zelfgemaakte versieringen en verlichting elk jaar weer uitgesteld.

HEIDENS GEBRUIK

Lange tijd werd de Kerstboom juist niet gezien als een Christelijk symbool. De boom werd zelfs niet toegelaten in de kerk. Toch besloot het Christendom om de kerstboom zich toe te eigenen en de boom ook te gaan vereren maar op een kerkelijke manier. De heidense oorspronkelijkheid werd hiermee teniet gedaan. De boom werd geassocieerd met de heilige drie-eenheid en werd symbool van kennis, goed en kwaad, als symbool voor de boom waar Eva fruit plukte. Het gebruik om een boom uit het bos halen en in het midden van het marktplein te plaatsen, werd pas in de zestiende eeuw ingevoerd en toegelaten door de Christenen. Later mocht dit ook in de huizen van de rijken. Pas na de Tweede Wereldoorlog werden kerstbomen algemeen bezit en zien we ze bij veel gezinnen rond de kerstdagen in huis of in de tuin.

De versieringen werden vervangen voor slingers, gebak, gekleurde papertjes en gekleurd draad. Het enige versiermiddel dat overbleef van de heidense oorspronkelijkheid was de appel.

TEGENWOORDIGE VERSIERING

Kerstballen werden pas in de zeventiende eeuw gemaakt. Het was eigenlijk een wedstrijd wie de grootste glazen bol kon blazen. Deze werden dan in de deuropeningen gehangen en zouden de boze geesten verjagen. Later werden ze steeds lichter en kleiner en konden ze ook in de kerstboom, een stukje heidense geschiedenis kwam hiermee terug.

De piek is geheel Christelijk te noemen. Het is de ster die de drie koningen naar Jezus leidde. En dan de lichtjes. De heidenen hadden een joelkaars. Hiermee vereerde ze de geboorte van de zon en spoorde de kaars de zon aan de aarde goed te gaan verwarmen. De Christenen veranderden dit weer. Zij gaven aan licht de betekenis van nieuw leven. Het kindje Jezus bracht licht en verlossing naar de aarde. De kaars en de ster van Bethlehem zijn hier dus gelijken. Vroeger brandde men kaarsen in de boom, tegenwoordig hebben we kerstverlichting.

MUSEUMNIEUWS

JAARSTUKKEN 2017

In november 2018 heeft het bestuur de jaarrekening en het jaarverslag 2017 goedgekeurd en vastgesteld. Dit is relatief laat, maar dat komt door de overgang van de boekhouding naar DRV in Sliedrecht, die dit in de vorm van een aanvullende sponsoring uitvoert. Die overgang van de administratie betekent ook een belangrijk stuk professionalisering. De directeur, die als budgethouder verantwoordelijk is voor alle inkomsten en uitgaven, wordt daarbij gesteund door Cobi van Es (uitgaven en verzenden) en Jan Buijk (inkomsten). Beide documenten vindt u op de website van het museum onder organisatie /ANBI.

EXPOSITIE DENKEND AAN HOLLAND

Deze expositie is afgelopen. Meestal gaat dat gepaard met gemengde gevoelens. Maar dat is deze keer toch wat anders: het project gaat nog enkele jaren door. Ongetwijfeld wordt u er nog mee geconfronteerd als u elders ineens ziet dat er aandacht wordt gevraagd voor het schitterende landschap van de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. Dat kan zijn in een expositie,

maar ook op andere manieren is dit denkbaar.

PROJECT HISTORISCHE MUSEUMTUIN

In 2018 is gestart met een revitaliseringsproject voor de grote tuin achter het museum. Dit zal in fasen worden uitgevoerd. Intussen is HlerVOOR een bijdrage van € 1.200 ontvangen van het Rivierenlandfonds en een bedrag van € 3.700 van het Rabobank Dividendfonds.

NOG MEER PROJECTEN

Eind dit jaar moeten we nog twee projecten afsluiten. Dat is de Theetuin en dat is het Museum-café. Beide draaien intussen heel goed, zodat ze in de reguliere exploitatie kunnen meedraaien. De komende tijd zullen er weer nieuwe projecten ter hand worden genomen. In de eerste plaats is dat De Etage, die in fasen onderhanden genomen wordt, waarbij een andere vloerbedekking een van de grootste eisen is. Ook wordt er momenteel gewerkt aan de mogelijkheid om meer films op een deel van de zuilen te kunnen zien. Het is ook de bedoeling dat het zonnepaneel van het laadpunt voor fietsen verdwijnt. Dat laadpunt blijft bestaan, maar de onooglijke paal met paneel, zo kort achter een monumentaal pand, moet weg.

MODE IN ZWART WIT

In een heel bijzondere expositie wordt de mode weergegeven uit de periode 1947 tot heden. In perioden van telkens een decennium wordt er een beeld neergezet, die naadloos aansluit bij die tijd. Maar die ook een link legt met de wereldgeschiedenis.

Deze vier Maxima-kapsels geven aan dat het bij de expositie om meer gaat dan alleen kleding. Er zijn ook tassen (Tassenmuseum Hendrikje Amsterdam), schoenen (Schoenenmuseum Waalwijk) en hoeden (Capello Nijmegen).

Naast veel kleding zijn er op de expositie ook objecten te zien evenals beeldpresentaties. Dus een compleet overzicht van de mode. De opening vond plaats met een modeshow, die werd

verzorgd door Rianne Verschoor, van Verschoor Mode in Sliedrecht, die De Koperen Knop al jaren sponsort.

VRIJWILLIGERSVACATURES

Ondanks dat er een grote groep vrijwilligers actief is in het museum, is er altijd nog behoefte aan meer mensen, voor het verrichten van verschillende werkzaamheden. Onder meer voor de dagelijkse suppoostendiensten (inclusief het museumcafé). Maar ook zoeken we assistentie op veel andere taakvelden, in commissies, als coördinator van een taakonderdeel, in uitvoerend werk en op administratief gebied. Ook op het gebied van de klimaatmetingen, de taak- en werkbeschrijvingen, het digitaliseren van het archief en nog veel meer. Aanmelden kan bij de directeur: 06-14148618.

STICHTING EIGENAREN VAN MUSEUM DE KOPEREN KNOP

DE STICHTERS EN INSTANDHOUDERS ZIJN

Jan Boerman	1988 - 2003	Gerrit van Noordenne	1988 – heden
Kommer Damen	1988 - heden	Balt van der Padt	1993 - 2005
Ad van Herk	2003 - heden	Janny van der Padt	2005 - heden
Andries de Kok	1988 - heden	Jan Timmer	1988 - heden
Huib de Kok	1988 – 1993	Jan van Vliet	1988 - heden
		Marc Vogel	1988 – heden

DIT MUSEUM WORDT MEDE IN STAND GEHOUDEN DOOR DE GOEDE VRIENDEN:

Alert Security	Historische Vereniging	Mostert Bloemen
Aspect ICT	Hardinxveld-Giessendam	Multiman Nederland
Blokland Bouwpartners	Den Hoed Vlechtgoed	Neptune Marine Services
Blokland Metaalbewerking	Hoek en Blok	Van Noordenne Accountants
Gebroeders Blokland	Hollands Werk	Cafe Olt Ghiessen
BMN De Klerk	Aannemingsbedrijf	Optima Uitzendburo
De heer J. Boerman	B.M. van Houwelingen	Van der Padt & Partners
Boerman Transport	I.M. Brouwer Industriële	Van der Padt Deuren
Van Den Bout	Metaalwerken	Pasman Integraal
Accountancy & Advies	Industrial and Marine	Vastgoedonderhoud
Schilders-en Behangersbedrijf	Diesels Nederland	Peinemann Holding
G. van den Bout	Notarispraktijk Interwaert	Prefunko
Bouter Financieringsmaatschap	Jambo Media	Reijnders Graveertechniek
Bouwmeester Watersport	De Jong's Pijpleidingen	Soloan
Schildersbedrijf Den Breejen	Veehouderij, Loon- & Verhuur-	Automobilbedrijf Schouten
Shipyards Den Breejen	bedrijf Gebr. De Jong	Snelle Vliet Touringcars
Buyk Constructies	Restaurant Kampanje	Bouwonderneming Stout
Damen Marine Components	Kapsalon Hans en Annelise	Bureau Tekst en Beeld
Damen Shipyards Gorinchem	Kamsteeg	Thuis in Bouwen
D.A.P. De Lekstreek	Keukenhof Sliedrecht	Tienmorgen Advies
Advocatenkantoor Degenaar,	Klimaatsservice Holland	Trabor Gevelprojecten
Hoogendam en Colombijn	Klop Watersport	Tromp Advies Accountants
Discom	De Koning Aannemingsbedrijf	Belastingadviseurs
Van Dijk Vastgoed	Kooiman HR	Grafisch Bedrijf Tuijtel
Garagebedrijf van Dijk	Management & Advies	Verschoor Dames- en
DRV Accountants	Van der Leun	Herenmode
Dubbeldam Beheer	Van Leussen van den Broek	Visser & Smit Hanab
Elon Vloer & Interieur	Notarissen	Van Vliet Sliedrecht
Ontwerpburo Piet van Es	Luxaflex Nederland	Vlot Holding
FlexiVers	Merwede Consultancy	Cafeteria Wielwijk
Giessenwind	Bouwmaatschappij Merwestreek	Van Wijngaarden
Van den Herik Sliedrecht	Van der Meijden Luxury Interiors	Marineservices
Helmink Hoontechniek	Van Milligen Metselwerken	W.S.B. Solutions
	Administratie en Advies Moerdijk	De Zeeuw Hoveniers

COLOFON:

Redactie : Dick de Jong.
Assistentie : Alida Ambachtsheer & Anne-Marie Verhagen
Foto's : Alida Ambachtsheer, Ewoud Klop, Henk Blokland,
Dick de Jong en anderen

Voor deze uitgave zijn onder meer artikelen en teksten van derden gebruikt. Voor zover iemand meent dat hierbij de kopierechten zijn geschaad kan er contact worden opgenomen met de redactie.

MUSEUM DE KOPEREN KNOP

het cultureel en historisch
centrum in de alblasserwaard

Binnendams 6 | 3373 AD Hardinxveld-Giessendam | 0184-611366
directeur: Alida Ambachtsheer | 06-14148618 | dinsdag-donderdag 9.00-17.00 uur
www.koperenknop.nl | koperenknop@koperenknop.nl | bank nr93rabo0395001005
open: dinsdag t/m vrijdag 13.00-17.00 uur en zaterdag 11.00-17.00 uur
groepen op afspraak - informeer naar de mogelijke bezoeksarrangementen

prettige feestdagen
en een
voorspoedig
nieuwjaar

TWEEDE KERSTDAG OPEN 13-17 UUR